

T A R C Z A.

Agadai szemelvények.

II.

Midras rabbah, Genesis 24. fejt.

אמר רבי הונא ג' רוחות ע"י שיצאו שלא במשקל היה העולם
חרב בהן א' בימי איוב ואחר בימי אליהו וא' בימי יונה.

R. Hunna így szól: Háromféle szél, ha mértéken túl jut a világba, akkor képes annak rendjét felbontani; s e három szél egyike Iob idejében, a másik Eliás, a harmadik Jónás proféta korában létezett.

E mondat értelmezésében eltértek a רוח = szél közönséges jelentéséről és mint fejtegetésem folyamából kitűnik, azt az átvitt szellem értelemben veszem. Tehát „Iob, Eliás és Jónás szellemei.“ Hogyan lehet ezek által mértéken túl ihletetni és így a világrend felbomlását elősegíteni? Tekintsük e férfiak jellemét és felderülend a Midras czélzata.

Iob, az elhatározott lelki szenvedő, ki mindent tűrt, a tapasztalás iskoláját járván, a szenvedés keserű kelyhét egészen fenéig kiüríté, kit a szerencsétlenség daemona minden nyomon követ, mindentől megfoszt kiméletlenül, mindent elrabol, mi boldogsága tényezőjeül szolgált, kétségbeesésig üldözi, csak egyedül lelkét kiméli, Isten parancsa folytán; és ki tudná az irány gyenge ecsetével festeni ama komor életképet, melyet egy Iob életrajzában elkeseredve szemlélünk? Csak üssük fel amaz, ugyszólván, „ember tragoediáját“, hogy kik a szerencse tetőpontján hintáztatnak, mennyire sülyedhetnek a balsors scoriókkal telt vermébe! Ily állapotot csak szilárd jellemű emberfiak tűrhetnek stoikus nyugodtsággal, csak erős elhatározás vonhat el ily keserített szívet ama ámitó szózat elől: „Miért maradsz állandóan szeplőtlen jellemed és erkölcsöd mellett? Szidjad az Urat és halj meg! (Iob 2. f. 9. v.) De szilárd jellemű kívül még rendíthetetlen Istenbeni bizalom kívántatik ily boldogtalan körülmények közt. Az élet problematicus viszonyaiban szükségünk van egy központra, mely körül intézzük működésünket, mely felé összhangzólag törekednek erőink. Ha a sors sorvasztó karjai a szerencse trónusáról kegyetlenül levetnek és Iob szerepére kárhozzatnak, akkor központot ama végtelen világszemlemben lelsz, ó szerencsétlen! akkor oda irányozzad bizalmadat! De azt hinné valaki, hogy elég bizni az Istenben és megelégedni sorsunkkal, eltűnni a balsors fanyar mardosásait és csak mindig szenteskedve, szerény zugba huzódva e refraint ismételtetni: Az Ur majd megsegít! — A ki ezt hiszi, az nagyban téved. A zsidó vallás nem elégszik meg ily együgyű jámborokkal, mert eszméivel, melyek első sorában áll a munkás szorgalom, nem egyezik meg az ily rest szenteskedés. Ha Istenbe helyezzük bizalmunkat, mi azt annyiban teszszük, mennyiben az Ur áldását reméljük és óhajtjuk serény munkálatainkra, nem pedig hogy ott, hol semmi sem történik, csupán az örökkétartó „pium desiderium“, hogy ott Isten áldása lakozzék. — „Bizzál az Urban, de tégy egyszer smindjót“ (Zsolt. 37, f. 3. v.), ez jelszava a valódi Istenben bizonak. A ki öntudatlanul kiteszi magát a sors hullámainak, és csak bizik, az tulhajt Iob szellemével, az csorbát ejt a világ rendjén, melyet nem tarthatnak fel oly világpolgárok, kik kizárólagosan az imádságos könyvvel hősködnek, hanem kik az élet munkás, erkölcsös és istenfélő, benne bizó napszamosai, kik az Ur áldásától várnak sikert.

Eliás proféta szellemét ama vezérmondatában látjuk kifejezve: „Hevesen buzogtam a seregek Istene mellett.“ (Kir. k. I. 19. f. 10. és 14. v.) De miben állott Eliás buzgósága? Tán abban, hogy azokat, kik vele nem egy véleményben voltak, átok

nyilaival sujtotta, számukra mindenféle új műszavakat fedezett fel, mint napjainkban szokták tenni azok, kik ama téveszmébe merültek, hogy ők eme isteni szellem ihlette férjü követői? Ő mindig „Izraelitáknak“ szólítá meg azokat, kik elhagyták a Szinaion nyilatkozó igazság kutforrását; és ama nevezetes Karmel hegyi scénából meglegszünk ama jellemző mondatot kiemelni, melylyel a tévutakon bolyongó néphez fordult: „Meddig fogtok még kétfelé sántítani elhatározás nélkül?“ (Ugyanott 18. f. 21. v.) És midőn égi tüzet kívánt az áldozatok számára, csakis meggyőzni akarta népét az igazságról, midőn így szól: „Hallgass meg Uram! hallgass meg! hogy meg tudja e nép, miszerint te vagy az örökkévaló Isten.“ (Ugyanott 38. v.) „Megtudja.“ Tehát főtörekvéseit e két mozzanatban összpontosítá, és buzgóságát ezek körül fejté ki: mindenekelőtt a népet bizonyos consequentiára birni, kiragadni őt ama mámborból, melyben határozás nélkül inog és tántorog, ezáltal erkölcsileg fogékonytá tenni a való irányában; ezután az ész győző erejével mintegy áthatni szellemüket. Ebben állott buzgósága, ezt tanusítja egész élete és csakis így „emelheté fel újból az Urnak lerombolt oltárát.“ (Ugyanott 30. v.) Ez nemes buzgóság volt, méltó minden korban és körben az utánzásra. De ti, tulbuzgó rajongók, kiknek szelleme a kizárás szelleme, és bálvány a szenvedély és fanatismus, ti nem építhettek fel az Urnak lerombolt oltárát; kiknek szelleme tűzhányó Vezuv, nem pedig virágdus Karmelen talál munkakörre! ne éljetez vissza Eliás szellemével, mert felforgatjátok a világrendet, mely józan mértékletességet követel. Ne vitesetek oda józantalan tulbuzgóságtok által, hogy átkozzátok azokat, kik a Karmel viruló magaslatán emelik Isten oltárait, közel a világító nap fénytengeréhez, kiket lelkesít ama „égi tűz, melyet az Ur az áldozatokra küld.“

Jónás proféta egykor Istentől Niniveh városába küldetvén, hogy a bűnös lakókat az erény útjára térítse, mint a biblia tudósít, Isten színe elől megszökött.* A profétának tulajdonságai közé tartozik a szerénység, mint a szellemi tökélyek koronája. „Si vero inest in oratione modestia nihil admirabilius fieri potest“ (Cicero de off.) ráillik a profétai szónoklatokra is. A proféta önmaga nem ismeri fel lelkében ama lángészt, mely felfedezi előtte az erkölcsök mély titkait, mely elsimitja előle ama fátyolt, mely a jövő hátterét takarja el a rövidlátó halandók szelleme elől. Mózes, az emberek legtökéletesebbike, hivatása alkalmával így szól: „Ki vagyok én, hogy Pharaó elé menjek?“ (Exod. 3. 11.), mert „Mózes szerényebb vala, mint az emberek akármelyike, kik az anyagiság felszínét elhagyni nem képesek.“ (Num. 12. 3.) Jezaiás eleinte így szól: „Jaj nekem, méltatlan ajku ember vagyok én!“ (5. 5.) Jeremiás: „Nem vagyok méltó nevedet hirdetni, mert hisz gyermek vagyok még végtelen szellemedhez képest.“ (1. 6.) És így Jónás sem akará követni a lelkében lakozó profétai hivatást, őt a szerénység inditá, nem pedig makacsság. De a hivatás olyan szellemi erővel rendelkezik, mely ellentállhatlanul utat tör az akadályokon keresztül, még a szerénység és visszahuzódás vassánczain is áthatol. Olyan ember, ki hivatását békókba akarná verni, ahhoz hasonlítható, ki természeti beszélő tehetségét lebilincselni akarván, örök némaságra kárhozzatná önmagát. „Azt véltem“, ugymond Jeremiás (20. 9.) „nem akarom már nevedet hirdetni, de dult az szivemben, mintha forró tüzet zártam volna belsemben,

* Ad vocem Jónás! Midőn e profétát utitársai kérdezők miléte felelt, így felelt: (Jon. 1. 9.) „Én héber vagyok és az Örökkévalót, az egek urát imádom, a ki teremté a szárazot és a vizet.“ A „Magyar Zsidó“, szempontjából ama kérdés volna feltehető: Miért nem szól praecisebben a proféta? „Én héber vagyok“, de vajjon „óhitű vagy ujhittű zsidó-e?“ Hiszen ez a főkérdés!

tolongott, hogy minden erőlködésem nem tarthatá féken.“ Nincs olyan ember, kinek ne jutott volna bármily csekélyke osztályrész a világfeladat nagy complexumából, és ki hivatását tán szerénységből elnyomni akarná, az kettős bünt követne el: közvetlenül önmagán, minthogy nem fejlesztí a természet által lelkébe oltott tehetségeket, hivatásának megoldására nézve; azután a világrenden, mely hasztalanul nem szereti öltetni az emberi lélekre a szép tehetségek diszruháját. Tulhajtana tehát az olyan ember Jónás szellemével, a ki nem hallgatna a lelkében hangzó isteni szózatra, mely őt képessé teszi az erkölcsi eszmék megvalósításához bármely kis részzsel is járulhatni; a világ épülete tökéletlen, ha minden egyes építő nem járul hozzá hivatásának betöltésével.

Erre figyelmeztetnek bölcseink, midőn vezérmondattunkban így szólnak: „Ne működjél mértéken túl Iob, Eliás és Jónás szellemében, mert a tulságos és tétlenséggel összekötött ájtatosság által vétkeszel önmagad irányában; a tulbuzgó rajongás által Istened ellenében követsz el bünt, a tulszerénység pedig gátol a világ iránti kötelességeid teljesítésében; mindhárom esetben pedig ellene vagy a világ rendjének.

Goldziher.

A „Hazánk és Külföld“ czimű képes hetiközlöny a következő czikket közli:

A zsidók babonás szokásai.

Valamint minden népnek, úgy a zsidónak is vannak saját babonái és regéi, ámbár a szentírás tiltja azokat, mert bármily művelt legyen valamely nép, a babona egészen ki nem irítható belőle. A zsidók is bírnak számos ily értelmetlen babonával, melyek egyszersmind költészetét is képezik. Ily babonás szokásaik a következők:

1. A lélek kiváltás. A halálos ágyban fekvőnek más nevet adnak, a mi úgy történik: a rabbi a törvénykönyvet (Thora) felnyitja, s a mely név szemébe tűnik, — feltéve ha nem rosz, mint Esau stb. — a betegre ruházza át; aztán imádkoznak, pénzt osztogatnak s a beteg lelke kiváltatott.

2. A thekufa. Márczius (Nisan), június (Tamus), szeptember (Tischri) és deczember (Tebet) hónapokban szerintük bizonyos napon valami mérges csepp esik a cseppfolyós testekbe s ez a thekufa, s ez ételt sem embernek, sem állatnak nem szabad ennie. E mérges cseptől megőrizendők magukat, darabka vasat tesznek az edényre s a csepp nem esik bele.

3. Deczember (Tebet) és január (Schevat) hónapokban a lud levágása a kántornak (Schochet) igen veszélyes, mert a hagyomány szerint a lud s nem a sas királya a madaraknak e két hónapban, azért ha ludakat vágatnak le, egy darabkát küldenek a kántornak is belőle s az nem hal meg.

4. Szerencsétlen napok. Valamint minden népnek, úgy a zsidónak is vannak oly napjai, melyeken nem jó valami munkához fogni. Ilyenek a hétfő, mert az Isten nem mondá e napon, hogy „jól van“; ilyen továbbá február 7-ike, mert e napon halt meg Mózes.

5. Az álomjavítás. Ha valaki roszat álmódott, azt másnak el nem szabad mondania, hogy be ne teljesüljön, hanem elmegy a rabbihoz és mondja: „Uram, én nem tudom, hogy mit álmodtam!“ — „Jól álmodtál, felel a rabbi, s kívánom, hogy oly kimenetelű legyen, mint József álmái.“ Erre aztán amaz penitentiát tart: böjtöl, pénzt osztogat s az álom meg van javítva. A „talmud barachat“ 56-ik lapján egy álmoskönyv is van.

6. A gyermekeladás. Ha valamely családban már sok gyermek halt meg s az anya ismét jó reményben van, úgy a születendő gyermeket egy ezüst pénzért eladja. A pénzt a frigyszekrényen belül felszegezik. A felszegezés hajdan igen vak félrema-

gyarázásra adott alkalmat, mert azt mondták, hogy a zsidók a pénzt imádják. A gyermek pro forma a vevőé.

7. Betegágy. A betegágyban fekvő nő gyermekével, különösen ha az ujszülött fiú, igen nagy veszélyben van nyolcz napig. Azért mindenféle bűviratot aggatnak fel a szobában, hogy a boszorkányokat távol tarthassák onnét. A hetedik éjen pedig a gyermek párnája alá kést dugnak, a házban pedig mindenki talpon van, imádkoznak, közben pedig esznek, isznak, lármáznak s a boszorkányok ki vannak zárva a mulatságból.

8. A rosz szem. A kis gyermekeket nagyon féltik a megigézéstől, azért kötnek neki kis veres szalagot a karjára; de ha meg van már igézve, akkor három kanál vizet vesznek, azzal megmossák a gyermek arcát és lábai talpát s a vizet háromfelé kiöntik. Persze, hogy aztán a gyermek frisebb lesz, mert a hideg viz felfrissíté.

9. Az olvasás. A zsidók nem szokták számmal olvasni az embereket, hanem így: aleph, beth, gimel, a, b, g s a t. Az onnét származik, mivel Dávid király népét számlálta és azért sokan meghaltak közülök.

10. Haj- és körömvágás. A levágott haját és körömét nem szabad eldobni, mert nagy szerencsétlenség származnék ebből; amazzt el kell ásni, ezt pedig elégetni. A levágás után kezet mosnak; különben a kézmosás nagy szerepet játszik a zsidóknál: így felkeléskor, imádság és ebéd előtt és ebéd után, szóval minden nevezetesebb foglalkozásnál kezet mosnak, s mégis azt mondják, hogy a zsidók nem tiszták!

11. Halott körüli szokások. Ha valaki meghal, a szomszédok azonnal kiöntik a vizet, mert a halál angyala véres kezeit és kaszáját mosta meg benne, s azért nem szabad azt inni. A temetéskor a férfiak és a nők külön mennek, mert a halál angyala ott van s új áldozatot keres magának. A temetőből kifelé menet füvet dobnak fejük fölé, mondván: „A halál megettem örökre! Emlékezzél rá, hogy por vagy!“ Hazaérve, előbb kezet mosnak s csak aztán mennek a szobába.

12. A haldala. Szombaton az esti ima után a családapa áldást mond a bor vagy ser felett, ez a bőség képe; ebben aztán eloltja a viaszgyertyát, melynek lángja örömet jelent s gyermekeiket sorban megáldja. A borral aztán mindenki szemeit mossa, hogy tisztán láthassanak, s az apa a következőket énekli:

Ábrahám, Izsák és Jákob Istene,
Órizd Izraelt dicséretre!
A mint örömben mult a kedves szombat,
Ugy muljék el örömben a hétköznap,
Mindnyájunknak legnagyobb örömére,
Mindnyájunk áldása és nyereségyére.

Ezt háromszor egymásután elmondva, meggyújtja a lámpát s így mulik el a szombat. Különös szerencse, ha akkor este pénzt kapnak.

13. Elias proféta. Minden proféta közül ezt tisztelik leginkább a zsidók, s husvét első és második estején külön poharat töltenek számára s vacsora után be is hívják őt.

14. A holdszentelés. A holdról következő regét olvastam: „Midőn az Ur megteremté a két világító testet: a napot és holdat, ez utóbbi elment az Urhoz és mondá: Minek két hasonrangu szolgál? Engedd, hogy én nagyobb legyek! S az Ur felbőszülve a hold ezen vakmerőségén, megátkozta őt s ez kisebb lett. A hold elhalaványodva, eltávozott. — Az Ur könyörült rajta s kísérelül milliárdnyi fényes csillagot adott neki.“ — Az első holdnegyed után a zsidók az utcára mennek s megáldják a holdat.

15. Taschlich. Ujév első napján, a vecsernye után, a zsidók kuthoz vagy folyóvizhez mennek s ott ezt mondják: „Uram, dobd büneinket a tenger mélyébe!“ Ezután zsebeiket kifordítva, tartalmukat, mi morzsákból áll, a vízbe szórják. Hajdan ez számos üldözésre adott alkalmat, mert azt mondták, hogy a zsidók a vizet megmérgezték.